

УДК 342.95:35.08

DOI <https://doi.org/10.32837/npuuola.v28i29.722>*І. Н. Зарубіна***ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВСТУПУ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ**

Постановка проблеми. Відповідальність за організацію проведення конкурсів на зайняття вакантних посад державної служби категорій «Б» і «В», забезпечення об'єктивності та прозорості їх проведення є однією з основних завдань і функцій керівника державної служби (суб'єкта призначення) державного органу. Належна та якісна організація роботи з персоналом, добір професійних кадрів є складовими частинами повсякденної діяльності керівника державної служби (суб'єкта призначення) і органу в цілому. Останнім часом виконання функції з добору кадрів досить ускладнено з об'єктивних причин, незалежно від службової діяльності керівників державної служби (суб'єктів призначення) державних органів.

Мета. Метою дослідження є виявлення на основі аналізу положень нормативно-правових актів, проблемних питань, які виникають під час вступу на державну службу, а також формулювання конструктивних пропозицій для вирішення деяких з цих питань.

Виклад основного матеріалу. Okремі питання вирішення кадрової ситуації – вступу на державну службу викликають інтерес та занепокоєння, як з боку керівників державної служби (суб'єктів призначення) державних органів (органів судової гілки влади), так і з боку осіб, які претендують на зайняття вакантних посад державної служби. Не є винятком і органи судової гілки влади.

У чому ж полягає таке ставлення до процедур проведення конкурсу на зайняття вакантної посади державної служби? Відповіддю на ці питання є фактори, які відбувалися (відбуваються) дотепер у країні й на яких ми зупинимося під час дослідження.

По-перше, поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (далі – COVID-19), суттєво вплинуло на процедуру вступу на державну службу, на запобігання поширення якої органом законодавчої ініціативи та Урядом України видано ряд нормативно-правових актів. Такими актами є Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет на 2020 рік» від 13.04.2020 № 553-IX [1] стосовно проведення конкурсного відбору на вакантні посади державної служби та призначення на відповідні посади за результатами його проведення на період дії карантину, встановленого Урядом України (постанова від 11.03.2020 № 211), а також постанова Кабі-

нету Міністрів України «Деякі питання призначення на посади державної служби на період дії карантину, встановленого з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 22.04.2020 № 290 [2].

Зазначеною постановою затверджений порядок та механізм добору на вакантні посади державної служби на період дії карантину шляхом проведення співбесід з визначеними суб'єктом призначення посадовими особами та, як наслідок, укладення контракту про проходження державної служби на період дії карантину. Рішення про призначення на вакантну посаду державної служби приймалось після підписання контракту шляхом видання відповідного наказу (розпорядження) керівником державної служби (суб'єктом призначення).

Умовою такого добору і призначення осіб на вакантні посади державної служби слугували виняткові випадки, пов'язані з необхідністю виконання завдань і функцій державних органів на період дії карантину. Безперечно, зазначений механізм був спрощеною процедурою зайняття вакантної посади у відповідному органі, але, нажаль, мав тимчасовий характер і використовувався до відновлення проведення «класичних» конкурсів відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення проведення конкурсів на зайняття посад державної служби та інших питань державної служби» від 23 лютого 2021 р. № 1285-IX [3].

Особи, призначені на відповідні посади за результатами добору і з якими укладено контракти на проходження державної служби на період дії карантину до дня визначення керівником державної служби (суб'єктом призначення) переможця за результатами конкурсного відбору відповідно до законодавства, за їх бажанням, повинні були пройти конкурсний відбір задля подальшого перебування в трудових правовідносинах із цим державним органом.

Таким чином, особи, які були призначені на посади за вказаною процедурою, мали право на участь у конкурсі, оголошеному за рішенням керівника державної служби разом з іншими кандидатами, які подали необхідну інформацію для участі у конкурсі на зайняття вакантної посади.

Наступним фактором, який суттєво вплинув на проведення конкурсів на зайняття вакантної посади державної служби, є прийняття Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII (далі – Закон № 2704-VIII) [4], Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади» від 19 вересня 2019 р. № 117-IX [5].

Наслідком вказаних дій є зміни, внесені до Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII, зокрема п. 5 ч. 1 ст. 25 Закону (далі – Закон № 889-VIII) [6]. Відповідно до зазначеної норми, особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, подає в установленому порядку до конкурсної комісії копію Державного сертифіката про рівень володіння державною мовою (витяг з реєстру Державних сертифікатів про рівень володіння державною мовою), що підтверджує рівень володіння державною мовою, визначений Національною комісією зі стандартів державної мови.

Безперечним є обов'язок державного службовця вільно володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків, як того вимагає чинне законодавство України [4; 6].

Проте ті наслідки застосування нормативно-правових актів, які ми спостерігаємо деякий час викликають необхідність їх обговорення та вирішення на законодавчому рівні. Зміни, внесені до законодавства України з питань проведення конкурсу, призвели до зменшення кількості кандидатів на зайняття вакантних посад державної служби. Не є виключенням і органи судової влади. Отже, на прикладі окремої судової установи окреслимо динаміку подання документів на участь у конкурсі. Так, за період з жовтня по листопад поточного року було прийнято рішення про проведення 3 конкурсів на зайняття 17 вакантних посад категорії «В» в апараті суду, але з причин відсутності Державного сертифіката про рівень володіння державною мовою (далі – Державний сертифікат) фактично конкурси по 9 посадам не відбулися.

У рамках дослідження спробуємо розібратися, які можливі фактори ускладнюють отримання Державного сертифіката особами, що мають намір прийняти участь у конкурсі на зайняття вакантних посад.

На законодавчому рівні визначено, що особа, яка претендує на зайняття вакантної посади державної служби, повинна вільно володіти державною мовою (ст. 20 Закону № 889-VIII) [6].

Своєю чергою вимоги щодо відповідного рівня володіння державною мовою зазначеної категорії осіб встановлює Національна комісія зі стандартів державної мови [4].

Комісія видає особі Державний сертифікат за умови, якщо за результатами складання іспиту на рівень володіння державною мовою особа підтвердила володіння державною мовою на одному з рівнів, визначених ст. 11 Закону № 2704-VIII [4].

Шкала рівнів володіння державною мовою визначає три загальні рівні навичок: початковий рівень А, середній рівень В та рівень вільного володіння мовою С [4]. Саме на такому етапі спостерігаємо першу проблему, яка полягає у тому, що недостатньо прийняти участь у складанні іспиту, а необхідно підтвердити саме рівень вільного володіння мовою першого ступеня (С1), або другого ступеня (С2), з метою дотримання положень Закону № 889-VIII [4, 6].

У разі отримання Державного сертифікату про підтвердження початкового або середнього рівнів володіння мовою та прикріплення його копії до поданої інформації для участі у конкурсі на зайняття вакантної посади, особі відмовляють у прийнятті такої інформації ще на стадії її подання через Єдиний портал вакансій державної служби.

Наступним фактором, на нашу думку, є те, що підвищення підтвердженого рівня володіння державною мовою (у разі нижчого за той, що потрібен) можливо, але не частіше (раніше) одного разу на чотири місяці. Тобто, існує бар'єр у часі, який рахується не на користь особи, яка має намір прийняти участь у конкурсі на зайняття тої чи іншої посади в державному органі.

Ще одним чинником у цьому прикладі, який на наш погляд впливатиме на вирішення проблеми своєчасного складання іспиту, є ініціювання

Національною комісією зі стандартів державної мови збільшення спеціально уповноважених державою установ (організацій), які проводять іспити через значну кількість претендентів, що мають намір офіційно підтвердити свій рівень володіння державною мовою.

Останнім фактором є результати іспиту, які встановлюються не пізніше 15 календарних днів від дати складання іспиту. Запис про видачу державного сертифіката заноситься Комісією до Реєстру не пізніше наступного дня після встановлення результатів іспиту. Державний сертифікат вважається виданим у момент внесення до Реєстру відповідного запису. За таких умов більша кількість претендентів, не встигає отримати Державний сертифікат вчасно, та подати його разом з іншою інформацією для участі у конкурсі на зайняття вакантної посади, оголошеному у державному органі.

Висновки. Враховуючи беззаперечні посилення, викладені у Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», щодо визначення української мови як єдиної державної мови в Україні й покладання на державу обов'язку забезпечення всебічного розвитку й функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. А також, на виконання Висновку Європейської комісії за демократію через право, відповідно до якого за особливих умов, що склалися в Україні, збалансована політика в мовній сфері вимагає належних гарантій для збереження державної мови як інструмента єднання суспільства, та Рекомендацій Європейської комісії за демократію через право українському законодавчому органу рекомендовано віднайти істотно сприятливіші способи підтвердження верховенства української мови як єдиної державної мови й ужити додаткових заходів для зміцнення її ролі в українському суспільстві, Верховною Радою України ухвалено вказаний вище нормативно-правовий акт.

Незважаючи на це, натепер існують деякі питання, які потребують уточнення або внесення відповідних змін. Окреслені під час цього дослідження проблемні питання, або недоліки чинного законодавства України можна ліквідувати трьома способами:

1) шляхом скорочення часу підвищення підтвердженого рівня володіння державною мовою (повторного складання іспиту) до одного разу на місяць;

2) максимально переглянути в бік зменшення встановлення результатів іспиту з 15 календарних днів, наприклад, до 7 календарних днів від дати складання іспиту;

3) ініціювання Національною комісією зі стандартів державної мови збільшення спеціально уповноважених державою установ (організацій), які проводять іспити, через значну кількість претендентів, які мають намір офіційно підтвердити свій рівень володіння державною мовою.

Література

1. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет на 2020 рік» : Закон України від 13 квітня 2020 р. № 553-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-20#Text> (дата звернення: 25.11.2021).

2. Деякі питання призначення на посади державної служби на період дії карантину, установленого з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби

COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 290 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/290-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.11.2021).

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення проведення конкурсів на зайняття посад державної служби та інших питань державної служби : Закон України від 23 лютого 2021 р. № 1285-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1285-20#Text> (дата звернення: 25.11.2021).

4. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 26.11.2021).

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади : Закон України від 19 вересня 2019 р. № 117-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-20#Text> (дата звернення: 26.11.2021).

6. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 26.11.2021).

А н о т а ц і я

Зарубіна І. Н. Окремі питання вступу на державну службу. – Стаття.

Стаття присвячена актуальним питанням вирішення кадрової ситуації, пов'язаної зі вступом на державну службу для посад державної служби категорій «Б» і «В». За результатами опрацювання нормативно-правових актів, які регламентують порядок вступу на державну службу, окремих прикладів їх практичного застосування окреслено порядок і механізм добору на вакантні посади державної служби на період дії карантину шляхом проведення співбесід із визначеними суб'єктом призначення посадовими особами й укладення контракту про проходження державної служби на період дії карантину.

Разом із цим зазначено про фактори, які впливають на проведення конкурсів на зайняття вакантної посади державної служби в державному органі за наслідками прийняття Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади».

Окремо проаналізовано умови й можливі фактори, які ускладнюють отримання Державного сертифіката особами, що мають намір взяти участь у конкурсі на зайняття вакантних посад у державному органі.

Розглянуто рівні володіння державною мовою за трьома загальними рівнями навичок: початковий рівень А, середній рівень В і рівень вільного володіння мовою С.

Наголошено на необхідності підтвердження рівня вільного володіння мовою першого (С1) або другого ступеня (С2) із метою дотримання положень чинного законодавства України про державну службу під час прийняття рішення про участь у конкурсному відборі на вакантні посади державного органу.

За наслідками проведеного дослідження запропоновано можливі шляхи розв'язання проблемних питань, які виникають під час вступу на державну службу. Окремо звернуто увагу на необхідність внесення відповідних змін до чинного законодавства України, що регламентують вказані питання.

Ключові слова: державна служба, керівник державної служби, добір і призначення шляхом укладення контракту на вакантні посади державної служби, Національна комісія зі стандартів державної мови, державний сертифікат про рівень володіння державною мовою, початковий рівень А, середній рівень В, рівень вільного володіння мовою С.

S u m m a r y

Zarubina I. N. Specific issues of entering the public service. – Article.

This article is devoted to the current problem of the personnel status, associated with the entry into the public service for the positions of public service categories "B" and "B". According to the results of the examination of legal acts that regulate the procedure of entry into the public service, certain examples of their practical application, the procedure and mechanism of selection for the vacant positions of the public service for the period of quarantine by holding meetings with the persons designated by the subject of recognition and signing a contract of public service for the period of quarantine was defined.

At the same time it is mentioned about the factors that influence a competition for the vacancy of a public service position in the state body as a result of adoption of the Act of Ukraine “On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language” and the Act of Ukraine “On Amendments to Certain Acts of Ukraine on the Restructuring of the Public Administration”.

The conditions and possible factors that complicate obtaining the State certificate by persons who intend to take part in the competition for the vacant positions in the state body have been separately analyzed.

The level of proficiency in the state language in three general levels of skills is reviewed: the initial level A, the average level B and the level of proficiency in the language C.

It was decided to confirm the language proficiency of the first level (C1), or the second level (C2), in order to comply with the provisions of current Ukrainian legislation on the public service when making a decision about participation in the competitive selection for the vacant positions of the state body.

As a result of the conducted research, possible ways of solving problematic issues that take place at the time of joining the public service were suggested. Special attention is paid to the necessity of making the appropriate amendments to the current legislation of Ukraine that regulates issues mentioned above.

Key words: Public Service, Head of the Public Service, selection and appointment by contract for the vacant positions of Public Service, National Commission on the Standards of the State Language, Certificate of Proficiency in the State Language, initial level A, average level B, level of proficiency in the language C.